

ZABĖTIENĖ Dalė

Žemaitių kultūros draugijos prezidiumo narių

Žemaitėjė – ne etnografinis, vo istorinis regėjimas

Lapkrėstė 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo Istorinio kultūros centro buvo konferenceje „Žemaitėjės regėjimo istorinės tapatybės ir žemaitių kalbos išskleidimas bei teisinis įtvirtinimas“.

Ta konferencija – vėns iš Lietuvos Respublikos Seimo perma karta sorėngtų Žemaitių kultūros deinių, katrų inicijatuorė – Seima narių Jekavičiūtė-Mėliauskienė Agnė, rengėniū. Organizatorė – LRS Laikėnuojų žemaitių grupė ir Žemaitių kultūros draugijė. Gluobijė – Seima narių, Laikėnuosės žemaitių grupės pėrmininkė Torauskatė Vijoleta. Ana konferencejė ir pradiejė. Po tuo sosėrinkosiūs pasveikėna LRS Kultūros komiteta pėrmininkė Vėlkauskis Kėstutis ir Pasaulė Lietuvių bėndruomenės Kultūros komisijės pėrmininkė Caspersen Jūratė. Pastaruoji, gėmusi Mažeikiūs, jau 32 metus gėvenontė Šveicarėjū, bet lig šiuolė neozmėršusi gimtuosės žemaitių kalbus, riemies paprasto luogiko: „Žuodis tor taptė kūno: pradiekem žemaitių kalba vadintė ne tarmė, vo kalbo – anou ir taps. Je puolitika tor galvas, sážėnės ir sielas, neprištaraus, ka žemaitių kalba būto pripažinta regėjimėnė“.

Konferencejuo „Žemaitėjės regėjimo istorinės tapatybės ir žemaitių kalbos išskleidimas bei teisinis įtvirtinimas“ paskaitė pėnkė pranešėmā.

Arkitektas, Naciūnalėnės kultūros premijės laurets, Žemaitių kultūros draugijės pėrmininkis puop. Žebrauskis Algėrds paskaitė pranešėmā „Žemaitėjė – istorinė Europos žemė“. Valog senū žemielapiu pranešies tvėrtėna, ka Žemaitėjė vėsūs pažimėta ir ozvardinta káp atskėra terituorėjė. Vadėnas, ana – ne vėsā nesėnė Lietuvuo atsėradės etnografinis,

Pranešies puop. Pabrieža Jūzaps, LR Seimo Laikėnuosės žemaitių grupės pėrmininkė Torauskatė Vijoleta, Pasaulė Lietuvių bėndruomenės Kultūros kuomėsejės pėrmininkė Caspersen Jūratė, pranešies puop. Žebrauskis Algėrds.

Paveikslava Viktoriia Chorma

Žemaitių kultūros deinių konferencijuo LR Seimė priimta rezoliucijė

2025 11 12

Inicijoutė Etnėnės kultūros valstibėnės gluobuos istatima, Valstibėnės kalbuos istatima ir kėtū sosaistitu teisės aktu pakeitėmus, katrās būtom ozėtkrints Žemaitėjės káp istuorinė Lietuvuos regėjimo so suostėnė Telšės ir regėjimėnės žemaitių kalbus teisinis įtvirtinimas.

vo Europos istorinis regėjims. Diel tuo, valog Žebrauskė, istorinis regėjims tor torietė ir sava – regėjimėnė – kalba, katruos statosa žemaitių kalbā Žemaitių kultūros draugijė sėik jau daug metu. „Atėjė laiks sogroužintė Žemaitėjė skula“, – sakė pranešies.

Kalbėninkis, Žemaitių kultūros draugijės prezidentas pavadoutuos puop. Pabrieža Jūzaps, ozvės daugiau žėnuoms káp žemaitių kalbus gramatiko vadėnamas ir laikuomas muokslėnės muonuograpėjės „Žemaitių kalba ir rašiba“ autuorios, pasėdžiaugė, ka tuos kningas

jau bova ciolė trīs leidėmā: 2017–ās, 2019–ās ir 2023–ės metās. Sava pranešėmė „Žemaitių kalbus ir rašibas įtvirtinimas“ kalbėninkis teigė, ka dabā žemaitių kalba išgėven tėkra pakėlėma: je inicetiva 2022–ūsūs paskelbtė Žemaitių kalbus metās tepalaikė tik septinės Žemaitėjės savėvaldibės, 2024–ūsūs paskelbtė Žemaitėška rašta metās – net trilėka. Diel tuo tās metās bova daug vėsuokiū gerū inicetivu žemaitių kalbā puoselietė ir puopagoutė. Kāp tam skėrous daug vėsuokiū veiklū pamėnavuots Skouda rajuons, katramė

Žemaitėjės a žemaitėška rašta metā ir kuožna meta. Čė vėsumet vaserė pradiuo rašioms žemaitių kalbus dėktants, katras kėta meta jau būs jubėliejinis – dešimtās; vaserė 21 d. švėntėnama Tarptautėnė gimtuosės kalbus dėina (vo žemaitėms gimtuoji kalba ir žemaitiu); rodėni organizuojėmė konkursā „Skaitimā žemaitėška“ Skouda rajuona ir vėsa Žemaitėjės regėjimo turā; kas ontra meta būn gruožėnės kūribas konkursos „Koram žemaitėška“; ir daug žemaitėšku rengėniū, katrū pravadrinkė – Skouda rajuona savėvaldibės Ruomoalda Granauskė vėišuoji bėblioteka so Skouda žemaitių draugijė. Apžvelgdams žemaitėška gruožėnė literatūra puopuosorios dėdėlė džiaugies, ka i žemaitių kalba išvėrtė nesenstontė „Mažouji Prin-

ca“. Tam kūrėniuo žemaitių kalba bova 572–uoji. Vo dabā anou jau gal skaititė ir aukštaitėška.

Rezeknės (Latvėjė) cėntrėnės bėbliotekas darbuotuojės Gaidulės Anitas pranešėmā „Šėndėnas latgalii kalbus sitoacėjė Latviju“ paskaitė anou i žemaitių kalba išvėrtė skoudiškis režisierios, raštuos ir verties Untulis Edmonds, telšėškėms palinkijės pateisintė gėvenontiu Žemaitėjės suostėnė varda. Anuo žuodės, Skouda rajuona kultūros cėntra Žemaitiu tėtros jau 30 metu vaidėn žemaitėška, vo Telšiū Žemaitės dramas tėtros par sava gėvavėma laika tier pastatės vuos vėina kėta žemaitėška spektakli.

Šveicarėjės ir Lietuvos kalbėninkis, verties Roduner Markus (poikė rokujės lietovėškā) apžvelgė „Regėjimėnė kalbū samprata Europuo“. Valog anuo, nuors retoromanu kalbo Šveicarėjū terokujės tik bėški daugiau nego 60 tūkst. žmuoniū, čė ir retoromanėšku muokiklu. Tuokės rondas, je anas lonka daugiau nego 20 puoc. retoromanėškā besėrokujėntiu muokėniū. Ta tēms tievams, katrėi sava vākū nenuor i tuokės leistė, rėk pasėėiškuotė kėtuokiū muokima istaigu. Ir nieks diel tuo nepikst, net je tuos kėtuokės tier tik oz 30–40 kėluometru. Vo Niderlandu muokikluos lig 7–8 klasės diesta par posė uolandėškā ir frizėškā, vo no 8 klasės 20 puoc. – anglėškā. Ta iš muokiklas vākā išėt muokiedamė cėlas trīs kalbas.

Ne karta Skouda rajuonė, truopniau sakont, R. Granauskė vėišuoji bėbliotekuo, šimeta bovės etnuoluogs, Klaipėdas universiteta suocialėniu ir humanitarėniu muokslu pakolteta dekans, Žemaitių kultūros draugijės prezidiuma naris puop. Balsis Rimants paskaitė pranešėmā aple „Žemaitius etnėnės

kultūros puožiūrio“. Nuors ons sakė, ka dabā etnėnė kultūrā – auksa omžios, karto ir pagarsėna dėdėlė liūdna dalika: etnuoluogėjės specelizacijės nebier ni vėinu muo mūsā šalėis aukštuoji muokikluo – ni bakalaura, ni magistra studėjū. Belėkusi tik jungtėnė duoktorantūra. No, vo žemaitė etnėnė kultūro baguotė – tor anuos ir materialėnės, ir dvasėnės.

Po pranešėmu tartė žuodi paprašita bovusi LRS Laikėnuosės žemaitių grupės pėrmininkė Šalašėvičiūtė Rimantė. Bevaduovaudama tā grupė ana so Žemaitių kultūros draugijė ir pradiejė žėgiūs diel regėjimėnės kalbus statosa žemaitių kalbā soteikėmā.

Ka prasėdiejė diskusijės, Etnėnės kultūros gluobuos tarības pri Lietuvos Respublikos Seima pėrmininkė Urbanavičienė Dalė karštā iruodėniejė, ka žemaitių kalba, katra sėik regėjimėnės statosa, ir ne istuorinė, vo etnografinė regėjimo savastėis žėnklos. Ir tuokė nuomuonė ana viešā pėrša jau ne perma karta. Nuors nepritarė ne tik Žemaitių kultūros draugijės pėrmininkis Žebrauskis Algėrds ar anuo pavadoutuos Pabrieža Jūzaps, bet ir kėtė konferencejės dalivė. Ta vėinbalsė priimta rezoliucijė: „Inicijoutė Etnėnės kultūros valstibėnės gluobuos istatima, Valstibėnės kalbuos istatima ir kėtū sosijisui teisės aktu pakeitėmus, katrās būtom ozėtkrints Žemaitėjės káp istuorinė Lietuvuos regėjimo so suostėnė Telšės ir regėjimėnės žemaitių kalbus teisinis įtvirtinimas“.

Sava žemaitėška puoezėjė konferencejės pranešėmu sesėjė pradiejė ir ozbėngė plungėškė puoetė Stražinskātė-Glinskienė Irena ir kražėškė Čekavičiaus Marėjaus potams rags, katras vėn skelbė ir atskėrū pranešėmu pabaigas.

Skouds

ŽEMAITŠKA RAŠTA LAIKS

2024–ėijė bova Žemaitėška rašta metā. „Žemaičių saulutė“ i kuožna nūmeri diejė po ketoris atskėrus poslapiūs – mūsā kalbā ir istuorėjė, literatūrā ir kėtims kultūros dalikams, kraštuotirā ir etnografėjė.

Vo kon 2025–ėijė? No ir vėl rėk rašitė truopnė, savuotėška. Napalėstė. Naožlėstė sava vėitas. Jug mūsā žemė – sava ruoda.

Stuojė žemaitėška rašta laiks.

ŽEMAITIŠKAS
rašys

ŽEMAITIŠKAS VARŽITOVĖS LOUKIE

Priš metus so Varniu Muotiejaus Valončiaus gimnazijė sorėngiem žemaitėškas varžitovės „Paveiziekiem, kuoks esi kėits i kits žemaitis i žemaiti“. Rėngėnė tėkslos – paskatintė jaunūmenė duomietėis sava krašta istuorėjė, tradicėjums ē papruotės, drōsė vartuotė žemaitiu kalba ne tik nomūs, bet ē vėišomuo, ēšmuoktė rašības pradmenū ē pabėndrautė.

Varniu regėjuonėnis parks, katras garsie sava gamtuos gražomo ē kultūras vertībėms, ir poiki er-

dvie tam rėngėniou. Parka darboutuojė vėn puoselie žemaitiu kalba ē tradicėju ēšlėkėma. Iduomos daliks ir tas, ka par pati parka vėdori ēn kalbėnė rėba tarp „dūnėninku“ ē „dounėninku“, tad varžitovės bova poiki pruoga pasėtėkrintė, katrėi žemaitė ir „kėitesnė“.

Pernās pėrma vėita pajiemosi Loukės Vītauta Kleivas gimnazijė šimeta bova rėngėnė šeimėninkė. Muokiklas bėndruomenė nustėbėna svetingomo ē šėlto prijemėmo. Pri varžitoviu prisėjungė ne tik

katruos sveikėnėma žuodis bova vertams i žemaitiu kalba. Varniu regėjuonėnė parka kultūruoluogs Šėdvils Lins pristatė kuomisėjė ē varžitoviu eiga. Vėsas kuomandas pasėruodėmus pradiejė žemaitėško prisėstatėmo, vo paskiaus ēšklausė Lina pasakuojėma api žemaitiu kalbuos patarmės ē rašta subtilībės.

Tumet i darbus kėba jau varžitoviu dalivė. Anėi gava ēšverstė ēš žemaitiu kalbuos i lietoviu bėndrėnė po 20 žuodiu. Paskiaus vėsas kuomandas delegava po do nario i žemaitėšku tekstu skaitėma varžitovės.

parka terituorėjuo esontės ogdėma īstaigas, bet ēr atuo-kesnės rajuona muokiklas – Triškiu Lazdėnu Peliedas gimnazijė ē Nevarie- nu pagrindėnė muokikla. Dalivava ē Laukuvuos Norberta Vieliaus gimnazijės, Varniu Muotiejaus Valončiaus gimnazijės ē Telšiū „Kranto“ progimnazijės 5–8 klasiu muoksleivė, katrus palaikė dėdėliausis sėrgaliu būrīs.

Rėngėnīs prasėdiejė Loukės raganātėiu, šuokieju ē dainėninku menėnė programo. Vėsus pasveikėna Loukės gimnazijės direktuorė Šiaudvītienė Živilė,

Vo pruoatmūšie gėlėnuos i Žemaitės „Martī“ kūrėni – jug 2025–ėijė ir paskelbtė Žemaitės metās.

Sosomavos rezultatus paaiškėjė, kad 2025 metās „kėičiausi i kėičiausi žemaitė“ gėven Telšiūs – pėrma vėita laimiejė „Kranto“ progimnazijė. Ontrė palėka šeimėninkā loukėškė, vo tretė – varnėškė.

Varniu regėjuonėnis parks diekavuo šeimėninkams – Loukės Vītauta Kleivas gimnazijė ē varžitoviu kuratuorė Norkuvienė Tuomā – ož rūpesni ē šėlta prijemėma, vo Telšiū rajuona savėvaldībė – ož isteigtus nugalėtuojėms prizus.

Varžitovės bėngies so vėltė, ka kėtās metās dā daugiau ēšsėplies ēr apjungs vėsa rajuona, vo jaunėijė žemaitė viel varžīsės diel truopniausė žemaitė varda.

Varniu regėjuonėnė parka kultūruoluogs Šėdvils Lins

Redakcėjės pastaba: Ėš lietoviu bėndrėnės i žemaitiu kalba (dounėninku karmė) ēšvertė Vaitkos Kėstotis.

ĖŠ MARTIŠIENĖS JOLĖS ATSĖMĖNĖMU

PABAIGA. PRADŽIA NR. 9 (889).

Mūsa kolkuoos tēp stėprė bova īsėgaliejės, ka oi oi. Aš bovau valdėbuo ēšrinkta, ēdavuom i sosėrinkėmus. Paskelbė, ka jung mumis pri Karklienu. Mums kāp lai-duotovės bova, pėrmėninks Lėgnogaris nuosi nulėdės liōb vākščiutė. Sosėrinkuom i paskotėni puosiedė, jau salė bova nauji pastatėta, ašaras nubraukiem. Dā kažkuoki apduovėnuojėma gavau, rašta kažėn kuoki. No vo tūs Karklienūs ēr viel. Aš tuoki talėnta toriejau, ka muni vėsė miliejė. Ėr Karklienūs nabova tuokė sosėrinkėma, ka monės narinkto siestėis pri stala – i komiteta. Jau ēr muotrėškas sakėdava: „Diel kuo vės tavi? A jau nabier kėtū?“. Bova kāp tradicėjė. Ka ēšėjau i pėnsėjė, paduovėnuojė pėitu serviza, tuoki sunki, ka ni ronkuos nabnulaikiau.

Kolkuoos abodo vedo so

Gečo bovuov pravuornė, liōb praars bolvės, po do stuoji ē renki ēš abėjū posiu. Vedo abodo rinkdavuov: nu tuo, kėik priirinksi, priklausė oždarbis. Grėts bova, kāp ons tėik grėtā nomėi liōb parbiegs, aš nažėnau... Kuol sosėkoiso, jau ons suodnė, jau kas doubės vuobėlim svadintė. Baisos darbštoms.

Ėr vės muni i partėjė ragėna stuotė. Anėi toriejė vės kon nuors itrauktė. Špiliausks tuoks bova, abodo so žmuono muokėtuojė, ons partėjės sekretuorios. Vėina karta parėno aš ēš darba ēr sostabda ons ont kelė, pradiejė šnekintė, ka reikietom, reikietom. Vo aš sakau, ka mon ēr tēp ir gerā, kam aš ē bāožsėkrauso ont galvuos. Apduovėnuojėmu ož gera darba gaudavau. Mon ēr ēš Maskvuos bova parejės apduovėnuojėms, tik knīgelė bagavau, toriejė būtė ēr pėningū, vo kas tēn anus nušliaužė, kas žėna. Ėr i Maskva mumis, darba pėrmūnus, vėžė, i Žemės ūkė paruoda.

Dėdėlė tēka tuokio mažo atvėro traukėnelio važiuotė, vo kėtkuo nieka naatsėmėno – karviu ēr sava toriejuom. Pabaiguo nabibova prastā: grūdū atpėldava kolkuoos, galiejė dėrbtė ēr oždėrbtė.

Ėšėjau i pėnsėjė 55 metu ēr tēp bovau nusėstačios, ka nakelso ni kuojės i darba. Ėr jau gėrdiejau, ka tas karvės ēšmaišė, i Vėištuovienus ēšvarė, ēš tēn kėtas parvarė. Zootechniks atvažiava kvėistė, ejė na vėins prašitė, nusėstačiau vėinėp ēr nabkėičiau. Bat tijau krėta tēi kolkuoos, žemės pradiejė grōžintė. Tik ēšgėrdau, ka jau ton žemė ē pat pri kelė pajem tuoks Bieliausks. Tēp bova: kas po pėrmo, tas ožsėgruobė. Saka, ka jau rīt atvažiou anam atmatoutė. Vėsor reikiejė biegtė piestė, telefonuo nabova. Aš tijau i valdība, sakau: tēp ē tēp, mes jemam ēr ūkėninkau-jem. Dā kas bova dėdėlė gerā, ka mes ēr duokumėnta tuos žemės toriejuom ēšsaus-

guojė. No ē nieka, nabgava tas žmuogos mūsa žemės. Atvažiava ēš Kauna, atmatava, lakstė ē so lėnciūgās. Julios ka baigė Žemės ūkė akademėjė, parvažiava so Daino ēr pradiejė ūkėnin-kautė. Vo dabā anoudo tor api šimta hektaru, ontra tėik prisėpėrka.

**NOMĖI VĖSKAS
BŪDAVA ONT
MONA GALVUOS**

Dešimtis darbū. Vėinėp. Ėr vės kuokėi darbėninkā, statėbėninkā. Vo tū statėbėniu medžėgo nagaliejė gautė. Atsėmėno, Petrauskis, seserėis Adelės vėrs, gėvena Gładžiūs pri plītėnės, tēn prironkiojė mon plītu kamėnams, saka – atvažiouk. Pasėkinkiau arklieli ēr važiuono par Plungė i Gładžiūs. Atgal so pakriauto vėžėmo bavažiuojint ēr nabatlaikė svuorė ašis, sobėra tas mona vėžėms, gerā, ka Telšiū gatvie žmuogos padiejė sosėtaitė. Toriejuom

gėvuoliu, dvė karvės, suodna bovau ožsėveisosi dėdėliausi – vuobėlū toriejau vėsuokiu veisliu. Kaimėns Gečos patarė, sakė, ka apsėmuok dėdėlė, bat ēr pri anū kėik darba bova: ēšskintė reikiedava, žėimā aprėštė. Septėndešimt vuobėlū toriejuom. Bier kelės, ir dā dvė šimtmetėnės, Jostėna skiepitās. Bolviu prisėsidėdavuom daugībė, vertimies kāp galiejuom. Ėr i torgo Plungie, Klaipieduo vėžėim, i kriautovės liōb statitė, tik džiaugdavuomies, ka bapaims kas. Mėsuos sava toriejuom, kiaušiu sava, pėina, daržuoviu – sava. Tū kiauiliu kėik papjaudavuom! Atsėmėno, vėina baveik do šimtus kiluogramu svierė, pėlna kobėla prisėsūdiem. Kāp tėik anuos sovalgėdavuom? Bat jug ēr darbėninku, ēr vākū vės būdava. Seserėis Ancės vākā: ēr Judita, ēr Ramutis, auga ē. Muni anėi vės mama pavadėn... Aš paskiau ē bovau igodosi keptė douna ēšpėtliavuotu mėltu. Ožsakėdava ēr balems, ēr veseliems. Dounkepė normalė toriejau, anuo ēškepos – kėtuoks skuonis. Ožplėkėsi, kvėnu

idiesi, lėzdieli padarios rauga pridiesi, pradies rūgtė, saldrūgstie. Po šešis kepaliokus ēškepdavau. Kartās i darba liekdama papėnti atsėlauždavau, ba nieka sovalgėdavau. Vo je pėtliavuotu mėltu nabova, ēš rogėniu kepiau.

Jostėns bova baigės šešės gimnazijės klasės. Tievā nuoriejė, ka būto konėgo. Ožrašus ons vės vedė, kon iduomiesni vės ožsėrašėdava, mintis iduomesnės. Tas rašts anuo tuoks smolkos, ka sunkė iskaititė. Ons jau bova pri knīgu. Pavalgīs ēr i sava truoba, apsėkriuovės laikraštes, knīguom siedies liōb. Rinka laikraščius, segė, ont truobuos vėršaus kruovė. Paskiau, ka remontavuom, kėik reikiejė ēšvėžtė. Sėrgau gripo, nieks naijės, napaklaus, je tik pati prisėšaukso. Tuokėi savuotėškė anėi bova...

Vėsa gėvenėma ēšbovau tėkontis žmuogos. Ėr tuokiū muomėntu būdava, ka, ruoduos, nabier ēšėitėis, vo po kėik laika ēšėn vėskas i gera. Ruoduos, esi pražovės, vo parsėvert i gera. Tėkiejėms dėdėlė padiejė.

Žavinta SIDABRAITĖ

PERMAININGA KAZIO SIDABRO GYVENIMO LINIJA: SOVIETINĖS VALDŽIOS ATSTUMTASIS. III d.

Stanislava ir Kazys Sidabras su neseniai gimusiu sūnumi Vytautu Kazimieru.

Autorės archyvas

SOVIETMETIS. TREMTIS

1944-ųjų pavasarį Sidabrui gimsta sūnus – giminės tęsėjas, pakrikštytas patriotiškais Vytauto Kazimiero vardais. Tai daug džiaugsmo šeimai atnešęs įvykis. Tačiau vis grėsmingesnis aplinkinis pasaulis jau veržėsi pro namų duris, ardydamas nusistovėjusią tvarką, atimdamas ramybę.

1944-aisiais troboje apgyvendinti sugrįžusios Raudonosios armijos karininkai į kartu su arkliu konfiskuotą vežimą susikrovė ir Sidabro sukaupę vertingą rusų klasikos biblioteką. Susidūrus su iki tol neregėtu plėšikavimu doram ūkininkui užvirė kraujas – beginklis pastojų kelią karininkams, įsikabino į vežimą. Per plauką tuokart išvengė kulcos. Išgelbėjo žmona, šiaip ne taip nutempusi į šalį. Tai gal buvo pirmas, bet toli gražu ne paskutinis susidūrimas su raudonarmiečiais ar kitais sovietinės tvarkos atstovais. Tuomet kas užsuko – tas viską atėmė ir išsinešė. Plėšikavimas, grobimai tapo kasdienybe. Galų gale buvo išnešti net vestuviniai žiedai.

Praslinkus frontui galutinai įsitvirtino nauja, sovietinė, tvarka. Sidabras jos nesusiprato, nepripažino. Bandė gyventi po senovei. Kol laikraščio *Tarybų Žemaitija* 1945 metų sausio 23 dienos numerio nebuvo išspausdintas straipsnis pavadinimu Kaimo bendruomenė atidengė buožių sukybes. Jame, be kitko, rašoma ir apie Sidabrą: „Vykdant tarybinį žemės pertvarkymą į darbą įtraukiami kaimo aktyvistai iš bežemių ir mažžemių. Iš tų aktyvistų sudarytos komisijos jau patikrina visą eilę buožių ūkių,

kurių žemės ištekliai imami į Valstybinį žemės fondą, ir atidengė buožių sukybes apeiti tarybinės valdžios įstatymus. Alsėdžių valsč. Gegrėnų kaime stambus buožė Sidabras, aprašant į žemės fondą imamą žemę ir visą gyvąjį bei negyvąjį žemės ūkio inventorių, užrašė tiksliai 1 arklį ir 3 karves. Dūsaudamas skundė, kad kiti visi gyvuliai buvo kariuomenės paimiti. Kada ši „vargšą“, nuo karo „nukentėjusį“, aktyvistų komisija patikrino, surado 6 arklius ir 8 karves paslėptas. [...] Alsėdžių ir Žarėnų valsčių žemės komisijos nuslėptąjį turtą konfiskavo ir perdavė naujakuriams ir arklių nuomojimo punktam. To dar maža, už tokį tarybinės valdžios apgaulingumą panašūs „vargšai“ turėtų būti patraukti teismo atsakomybėn ir atitinkamai nubausti. Prokuratūra turi parodyti savo veiklą ir griežtai nubausti kaltininkus, kad ateityje panašūs reiškiniai nebepasikartotų.“

Ir jau vasario mėnesį Kazys Sidabras buvo sovietinių pareigūnų suimtas. Jo pavardę aptinkame 1945 metų kovo 5 dieną darytuose asmenų, nukreiptų iš Mituvos (dab. Jelgavos) miesto filtracijai į SSSR spec. lagerį Nr. 0313 (Karelijos ASSR), sąrašuose kaip buožę eksploatatorių.

Į filtracijos lagerius buvo vežami per karines baudžiamąsias operacijas, gaudynes arba pagal sąrašus sulauktyti žmonės. Jiems bylos gyvenamajame krašte nebuvo sudaromos. Ištremtųjų „nusikaltimais“ tirti jau pačiuose tokiuose lageriuose, kol „nusikaltėliai“ kaip nemo-kama darbo jėga dirbdavo specialiose NKVD statybose, šachtose. Jeigu likdavo gyvi ir jei bylos nepavyk-

davo suformuoti, po 1 ar 3 metų juos paleisdavo. 1945 metais į tokius po visą Sovietų Sąjungą išsimėčiusius lagerius iš Lietuvos buvo išsiųsta beveik pusseptinto tūkstančio žmonių.

Į lagerį Karelijoje išvežtas Sidabras dirbo prie Belomorkanalo statybos. Sąlygos buvo baisios: alinantis darbas, šaltis, badas, po karo žemėje likę sprogmenys kirtų žmonių gyvybes be gailėsčio ir atvangos. Sidabrą, jo paties liudijimu, išgelbėjo toks pat lagerininkas, buvęs kalvis, kuris iš čia pat laukuose rastų kareiviškų šalmų sau ir dviem draugams nukalė katiliukus. Juose laimingoji trijulė karštame vandenyje plikė tik lėdiančias pavasarinės žolės ir šiuo „viralu“ gelbėjosi nuo bado ir šalčio.

Kaip keistai beskambėtų, bet žiūrėdami iš dabartinės perspektyvos galime sakyti, kad Sidabrui tuomet pasisekė. Skubomis, nesuformavus bylos, į filtracinį lagerį išvežtas 1945 metų pavasarį, jis išvengė neužilgo sekusių trėmimų į Gulagą, iš kurio, turint mintį jau gana garbų amžių (Sidabrui tuomet buvo 59-eri), vargu ar bebūtų grįžęs.

Kol Sidabras Karelijoje buvo „filtruojamas“, žmona rinko Gegrėnų kaimo gyventojų parašus po prašymu grąžinti Sidabrą į tėviškę kaip niekuo sovietinei valdžiai neprasikaltusį pilietį. Pasirašė visi, išskyrus vieną. Nepasirašiusiojo pavardė šeimoje išsaugota, bet priešiškas niekada neaštrintas – sūnūs vėliau net sėdėjo viename mokyklos suole.

Byla lageryje Sidabrui taip ir nebuvo suformuota. Dideli atstumai, pokario

Stanislava Jokšaitė-Sidabrienė.

Autorės archyvas

sumaištis, pačių lagerio pareigūnų atsainumas leido, kaip minėta, ne vienam kalintajam grįžti namo. Tai nebuvo itin retas atvejis. Gal tik kiek neįprasta, kad Sidabras iš filtracinio lagerio buvo paleistas po penkių mėnesių – 1945 metų spalio 2 d. Paleidimo pažymoje priežasties grafoje buvo įrašyta „po sostojaniju zdorovja“ (liet. dėl sveikatos), bet, žinoma, kad tai tik formali nuoroda. Galime spėti, kad palyginti greitai iš lagerio ištrūkti, be kitų laimingai sukritusių aplinkybių, Sidabrui galėjo padėti ir asmeninės savybės. Pirmiausia gerai mokėta rusų kalba ir apsiskaitymas, ilgametė pagrindinio veikėjo patirtis ir greitai perimtas „rusiškos“ tvarkos supratimas, žinojimas, ką ir kiek kalbėti; mažą indėlį galbūt įnešė ir kaimo bendruomenės laidavimas.

ŠALIA KOLŪKIO

Nors grįžo palyginti greitai, bet labai išsekęs tiek fiziškai, tiek emociškai. Namuose laukė ne pyragai, o primygtinis reikalavimas stoti į kolūkį. Sidabras atsisakė. Buvo nusavinta žemės dalis, užkrauti beveik nepakeliami mokesčiai. [3 pav.] To negana. 1948 metų pavasarį gauta žinia, kad Sidabrų šeima (tuo metu jau buvo gimusi dukra Birutė ir į pasaulį tuoj turėjo ateiti jauniklė Vanda) įtraukta į deportuotųjų asmenų sąrašą (1948 metų pavasarį vyko didžiulė trėmimų operacija, enkavedistų pavadinta „Vesna“ (liet. „Pavasaris“)). Buvo nuspręsta apleisti namus ir įsikurti gretimame, bet jau kitam valsčiui priklausiusiame Getaučių kaime. Slapstytasi maždaug ketverius metus. Į savo namus šeima grįžo 1954 metų pavasarį, po Stalino mirties, kai tiesioginis trėmimų pavojus buvo praėjęs.

Per slapstymosi metus buvo išgrobstyti naujo namo statybai susivežtos medžiagos, kolūkis nusavino ir išgriovė atokiau stovėjusią daržinę, tvartus. Tačiau ir tokiomis sąlygomis į kolūkį atsisakiusiai stoti šeimai ramybės nebuvo. Sidabras buvo ciniškai apkaltintas ketverius slapstymosi metus nesirūpinęs savo ūkiu, tad visa žemė, kaip likusi be šeimnininko, iš šeimos buvo atimta ir atiduota naudoti kolūkiui. Trijų vaikų šeima liko be žemės gabalėlio, vadinas, be jokio duonos kąsnio.

Birutė, Vanda ir Vytautas Kazimieras Sidabras.

Autorės archyvas

Sidabras nepasiduoda ir nepaisydamas draudimo pavasarį įdirba ir apseja daugiau nei hektarą savo buvusios žemės. Kolūkis surašo aktą, pradedamas teismas. Nors teisme Sidabras įrodinėja savo tiesą pačios sovietinės valdžios priimtais aktais, vis tiek pripažįstamas kaltu kaip žemės grobstytojas. Sovietinės valdžios norėta atimti ir teisę gyventi savo namuose, bet skundu į ministeriją ji buvo atsikovota.

Sidabras labai sunkiai išgyveno užgriuvusias neteisybes. Sovietinė tvarka jam atrodė tokia absurdiška, kad negalėjo net patikėti, jog ji gali bent kiek ilgiau išsilaikyti. Kaip ne vienas Lietuvos ūkininkas jis kasdien laukė ateinančių išvaduoti amerikiečių. Nestoją į kolūkį nei piktuoju varomas, nei geruoju prašomas. Vienu metu kolūkio pirmininkas, norėdamas nusavinti kolūkio reikmėms didžiulį svirną, siūlė Sidabrui sandėlininko pareigas (kolūkiui reikėjo raštingų, sąžiningų ir darbščių žmonių). Sidabras atsisakė, tokį pasiūlymą laikydamas pažeminimu, nors šeima, apkrauta beveik nepakeliamomis prievolėmis, gyveno pusbadžiu.

Nusavinęs visą žemę kolūkis pievų šienavimui neskyrė. Sidabras su buteliu samagono ir kitokiomis vaisėmis važiuodavo į Žemaičių Kalvarijos atlaidus, kad tiesom ir netiesom iš kokio kolūkiečio gautų gabaliuką pievos nusišienauti. Kartą paruoštą ir jau suvežtą šieną tiesiai iš daržinės išsivežė pirmininko atsiųsti kolūkio darbininkai. Reikėjo vėl rasti kur ir šienauti iš nau-

jo. Reikėjo išlaikyti bent vieną karvę, kuri ne tik maitino šeimą, bet ir leido uždirbti iš parduoto sviesto rublį kitą. Reikėjo mokėti sovietų uždėtas prievolės... Tiesa, buvo momentas, kai neatlaikęs spaudimo, Sidabras susvyravo ir netgi parašė pareiškimą stoti į kolūkį. Tačiau išgirdęs, kad įstojus ir trobesiai atiteks kolūkiui, tekinas bėgo pareiškimą atsiimti.

Beveik kasdienės įvairių sovietinės valdžios organų patyčios, sudarytos neįmanomos gyvenimo sąlygos vargino ne tik fiziškai, bet ir emociškai. Šeima gyveno nepaprastai sunkiai. Turbūt sunkiau nei irgi sunkiai tuomet gyvenę kolūkiečiai. Tėvų laikysenos išskirtinumas greitai atsiliepė vaikams: prie namuose tvyrojusios įtampos, maisto stokos, prisidėjo ir kaimynų vaikų patyčios – „buožiukai“. Tai dar labiau didino šeimos atskirtį, patys tėvai vengė ir neskaitino vaikų lankyti kitų namuose („po žmones ner ko vaikiotis“, – kartojo Sidabras vaikams). Pats apie savo ankstesnį gyvenimą ir patirtis su vaikais kalbėti vengė.

Tvirtas Sidabro būdas neleido prarasti orumo, drąsos priešintis, gintis ir ginti kitus. Jis drįso su sovietų valdžia netgi teistis. Didžiąją dalį teismų, žinoma, pralaimėjo, bet vieną ir laimėjo – apgynė šeimos teisę gyventi savo namuose. Ir skriaudžiamiesiems kaimynams jis neatsisakė patarti, surašyti skundus lietuvių ar rusų kalba, parašyti pareiškimą teismui. Dar tarpukariu įgyta administracinio

NUKELTA Į 6 PSL.

Stan Mahoney, Lidija Šimkutė, Geoff Kemp.
2005 m. Spalio 22 d.

Poezijos skaitymai Ern Malley Cafe

Lidija Šimkutė skaitė savo poeziją iš ankstyvų poezijos leidinių Ern Malley Cafe 2025 m. spalio 22 d kartu su poetais Geoff Kemp (parašė įvadą Povandeninė kalba / Underwater), Stan Mahoney.

Ern Malley apgaulė buvo literatūrinė schema, kurią 1943 m. sukūrė australų poetai James McAuley ir Harold Stewart, norėdami sugėdinti modernistinį literatūros žurnalą „Angry Penguins“ ir jo redaktorių Max Harris. Jie sugalvojo išgalvotą poetą Ern Malley ir surinko jo poeziją iš atsitiktinių eilučių ir frazių iš kitų kūrinių.

Ern Malley Kavinė yra populiari tarp poezijos skaitytojų, nes jo eilėraščiai, nors ir sukurti kaip pokštas, skirtas išjuokti modernizmą, pasižymi unikalios menine verte ir įtikinama istorija. Eilėraščiai buvo sudaryti iš atsitiktinių eilučių, tačiau daugelio laikomi galiniais ir originaliais, pasižyminčiais unikaliu stiliumi, kuris įkvėpė net kitus poetus. Pati istorija yra garsi, o pokšto ironija ir ji supanti kontroversija (įskaitant baudžiamąjį persekiojimą už nepadorumą) suteikė eilėraščiams ilgalaikę šlovę ir intrigą, kuri pritraukia skaitytojus. Kūrėjai James McAuley ir Harold Stewart siekė sukurti beprasmę parodiją, tačiau jų poetinės struktūros supratimas padarė gautus eilėraščius stebėtinai gerus. Kai kurie kritikai ir net pokšto auka

Max Harris įžvelgė tikrą eilėraščių genialumą, o kai kurios eilutės laikomos vienos geriausių Australijos poezijoje. Pokšto, sukurto siekiant pulti modernistinį literatūros judėjimą, istorija yra dramatiška ir ilgalaikė. Eilėraščiai išgarsėjo po to, kai žurnalo „Angry Penguins“ redaktorius Max Harris buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už nepadorumą dėl jų publikavimo. Ironiška, bet šis teismas eilėraščiams suteikė daugiau dėmesio. Nepaisant to, kad eilėraščiai yra apgaulė, jie gyvena savo gyvenimą. Jie įkvėpė daugybę menininkų, rašytojų ir muzikantų, buvo knygų ir parodų objektas. Tokie amerikiečių poetai kaip John Ashbery netgi teigė, kad šie eilėraščiai buvo išsivadavimo šaltinis jų pačių kūrybai.

Toje jaukioje kavinėje Peter Goldworthy pristatė poezijos rinkinį Povandeninė kalba / Underwater Speech lapkričio 26 d. 2025.

Lidija Šimkutė

Australija

Minint Vargstančiųjų dieną šventinamos Carito žvakelės

Lapkričio 16-ąją visame pasaulyje minint Vargstančiųjų dieną, Lietuvos bažnyčiose tradiciškai šventinamos Carito žvakelės. Aukoti pagalbai vargstantiems kaip padėką parsinešant rūpesčio vieni kitais simbolį – „Gerumas mus vienija“ žvakelę – iki Šv. Kalėdų bus galima bažnyčiose, parapijose, Caritas centruose, o taip pat ir kai kuriose parduotuvėse.

Už prisidėjimą prie Carito misijos aukotojams dėkos ne tik savanoriai. „Gerumas mus vienija“ žvakeles geradariams dovanos ir Carito pagalbą gaunantys ar gavę žmonės.

„Kaip rodo mūsų patirtis, net radikaliausias vargo formas – benamystę, gilų skurdą – patiriantys žmonės nariai nori prisidėti prie gerumo darbų. Dienos centro patiriantiems vienišumą ir benamystę „Ateik“ lankytojai įrenginėjo Carito humanitarinį centrą Kaune, buvę Vilniaus arkivyskupijos Carito Laikinųjų namų gyventojai prisiima atsakomybę už tvarkos palaikymą, padėdami stotis ant kojų kitiems. Kiekviena Carito žvakelė – taip pat gyvenimo išbandymus patiriančių rankų paliesta. Carito žvakių dirbtuvėse jas liejantys žmonės stiprina bendravimo komandoje, laiko, darbų planavimo bei socialinius įgūdžius, kad galėtų lengviau grįžti į darbo rinką“, – vardija Lietuvos Carito generalinė sekretorė Milita Žičkutė-Lindžienė.

Prieš Šv. Kalėdas renkamos aukos padeda pasiekti ir tuos, kurie negali viešinti savo istorijų norėdami nuo patyčių apsaugoti vaikus, šeimas ar kad patys neatlaikytų viešumo. Prisidėti prie Carito misijos, pasitikint, kad skirtos lėšos pasitarnaus ten, kur labiausiai reikia, M. Žičkutė-Lindžienė kviečia aukojant ne tik bažnyčiose ar parduotuvėse sutiktiems Carito savanoriams, bet ir pervedant auką į specialią akcijos „Gerumas mus vienija“ sąskaitą: Lietuvos Caritas, LT53 7300 0100 0223 8929.

NUO TRUMPALAIKIŲ VILČIŲ PRIE VILTIES, KURI NEAPGAUNA

Padėti vargšams – ne gailėstingumo, bet visų pirma – teisingumo klausimas, – Žinioje 9-ajai Pasaulinei Vargstančiųjų dienai pabrėžia popiežius Leonas XIV. Pasak Šventojo Tėvo, vargšai Bažnyčiai nėra antraeilės svarbos, jie mūsų mylimi broliai ir seserys, nes savo gyvenimu, žodžiais ir išmintimi supažindina mus su Evangelijos tiesa.

„Pasaulinės vargstančiųjų dienos minėjimas skirtas priminti mūsų bendruomenėms, kad vargstantieji yra visos mūsų pastoracinės veiklos centre. Tai pasakytina ne tik apie Bažnyčios karitatyvinę veiklą, bet ir apie Bažnyčios švenčiamą ir skelbiamą žinią. Dievas prisiėmė jų vargą, kad mus praturtintų jų balsais, jų istorijomis ir veidais. Visi be išimties vargo pavidalai kviečia mus konkrečiai išgyventi Evangeliją ir rodyti veiksmingus

vilties ženklus“, – rašo popiežius.

Pristatydamas šiųmetinės Žinios Vargstančiųjų dienos temą – Tu esi mano viltis, Viešpatie – Šventasis Tėvas atkreipia dėmesį, jog šie žodžiai liejasi iš širdies, slegiamos didelių sunkumų. Tačiau gyvenimo išbandymuose vilties teikia tvirtas ir drąsinantis tikrumas dėl Dievo meilės, kurią Šventoji Dvasia išliejo į mūsų širdis.

„Pripažindami, kad Dievas yra mūsų pirmoji ir vienintelė viltis, mes taip pat pereiname nuo trumpalaikių vilčių prie ilgalaikės vilties“, – rašo popiežius Leonas VIX.

MEILĖ – DIDŽIAUSIAS SOCIALINIS ĮSTATYMAS, KURIS VEIKIA

„Viltis gimsta iš tikėjimo, jis maitina ir palaiko ją remdamasis meile, kuri yra visų dorybių motina. O meilė yra tai, ko mums reikia šiandien, dabar. Ji nėra pažadas, bet tikrovė, į kurią žvelgiame su džiaugsmu ir atsakomybe: ji įtraukia mus, nukreipdama mūsų sprendimus bendram gėriui. O kam trūksta meilės, tas ne tik stokoja tikėjimo ir vilties, bet ir atima viltį iš savo artimo“, – primindamas Katekizmą, jog meilė yra „didžiausias socialinis įsakymas“, rašo popiežius Leonas XIV.

Pasak jo, skurdas turi struktūrines priežastis, kurias reikia spręsti ir pašalinti. Kol tai vyksta, visi esame kviečiami kurti naujus vilties ženklus, liudijančius krikščioniškąją meilę, kaip tai darė daugybė šventųjų visais amžiais. Pavyzdžiui, ligoninės ir mokyklos yra institucijos, įsteigtos priimti silpniausius ir atstumtuosius. Jos turėtų būti įtrauktos į kiekvienos šalies viešąją politiką, tačiau karai ir nelygybė dažnai trukdo tai įgyvendinti. Šiandien vilties ženklais vis dažniau tampa šeimyniniai globos namai, bendruomeniniai namai nepilnamečiams, išklauso ir priėmimo centrai, valgyklos vargšams, nakvynės namai, atviros bendruomeninio švietimo iniciatyvos. Į daugybę šių dažnai nepastebimų ženklų

galbūt neatkreipiame dėmesio, tačiau jie yra labai svarbūs, nes padeda atsikratyti abejingumo ir skatina įsitraukti į įvairiausių savanorišką veiklą!

PADĖTI VARGŠAMS PIRMIAU YRA TEISINGUMO, O NE GAILĖSTINGUMO KLAUSIMAS

Susiduriant su vis naujomis skurdinimo bangomis, kyla pavojus priprasti ir pasiduoti, – atkreipia dėmesį popiežius. Kiekvieną dieną sutinkame vargstančių ar nuskurdintų žmonių; kartais gali atsitikti taip, kad ir patys turime mažiau, prarandame tai, kas anksčiau atrodė garantuota: būstą, pakankamą kasdienį maistą, prieigą prie sveikatos priežiūros, gero lygio išsilavinimą ir informacijos galimybę, religijos ir saviraiškos laisvę.

Tačiau padėti vargšams pirmiausia yra teisingumo, o ne gailėstingumo klausimas. „Tu duodi duonos alkanam, bet geriau būtų, jei niekas nebūtų alkanas, net jei dėl to nebūtų kam duoti. Tu duodi drabužių nuogam, bet būtų daug geriau, jei visi turėtų drabužių ir nebūtų to skurdo“, – Šventąjį Augustiną primena popiežius, vildamasis, kad šie Jubiliejaus metai paskatins plėtoti politikos priemones, skirtas kovai su senomis ir naujomis skurdo formomis, taip pat įgyvendinti naujas iniciatyvas, siekiančias remti pačius vargingiausius ir jiems padėti.

„Darbas, švietimas, būstas ir sveikata yra saugumo pagrindai, kurių niekada neįmanoma pasiekti ginklais“, – pabrėžia Šventasis Tėvas, sveikindamas jau esamas iniciatyvas ir pastangas, kuriomis kasdien tarptautiniu lygiu prisideda daugybė geros valios vyrų ir moterų, o taip pat – kiekvieną mūsų kviesdamas pavesti save Švenčiausiajai Marijai, Nuliūdusiųjų paguodai, kartu su ja giedant vilties giesmę Te Deum: „Tavim mes pasitikim, Viešpatie: nenusivilsim per amžius.“

PRISIDĖTI PRIE GERUMO DARBŲ KVIES VISĄ ADVENTĄ

Tradicinė Carito žvakelių „Gerumas mus vienija“ akcija, kurios tikslas sutelkti pagalbai lėšų, vyks iki Kalėdų. Tačiau šįkart ir pačiai jai prireikė pagalbos: trečdaliu pabrangus medžiagoms, advento iniciatyvai kilo grėsmė. Nuoširdžiai dėkojame į pagalbą atėjusiems „Gerumas mus vienija“ globėjams – laidojimo ir kremavimo grupės „Re Verum“ įmonėms Vilniaus laidojimo rūmai „Ritualas“, „Tylos namai“ Kaune bei Šiauliuose, „Ramybės takas“ Panevėžyje, „Aterna“ Klaipėdoje, „Cremains“ krematoriumai Vilniuje ir Klaipėdoje.

Paaukoti vargstantiems ir kaip padėką į namus parsinešti šviesos ženklą – Caritas žvakelę iki Kalėdų bus galima ne tik bažnyčiose, bet ir dalyje prekybos tinklo „Maxima“ parduotuvių.

Caritas inf.

IŠ gyvenimo

„Bet Dievas neprašvelgė“

IŠ DAMIJONO STARKUČIO (1933-2025) ATSIMINIMŲ

DAMIJONAS S
TARKUTIS (1933-2025)

Vakali, žadėjau nusi-
žudyti. Einu pro lauką,
akmenų krūva ten stovėjo.
Akyse žaliuoja, svirduliuo-
ju eidamas. Galvoju: gyve-
nimo nēr, nei valgyt ko, nei
nakvot kur, nei namų. Pa-
sikart žadėjau. Bet buvau
tikintis, liob melsiuos vis.

Aš gimiau 1933 m.,
brolis Juzis metais vyresnis
už mane, o sesuo Stapo-
nėlė penkeriais. Esu kilęs
iš Stalgo kaimo, mums iki
Stalgėnų buvo kokie du ki-
lometrai. Devynios trobos
kaime stovėjo. Naktį liob
išeisi į lauką: čia švieselė,
ten švieselė... Mano tėvas
kilęs iš Kvėdarnos. Tėvai
ano ir bočiai ten palaidoti.
Tėvas tarnavo savanoriu
Lietuvos kariuomenėje,
paskui pabėgo, Šilalės ra-
jone negalėjo gyventi, nes
būtų pagavę. Ans slaps-
tėsi, pasitraukė į Plungės
rajoną, ten susipažino su
mano mama Skulskyte
Petronėle. Biednybė buvo
nesvietiška. (...)

PO KARO: BE TĖVŲ,
BE NAMŲ

1949 m. parėjau po pie-
menavimų pas tėvą. Tas
numirė per spalio šventes.
Susirgo plaučių uždegimu,
mizerija. Mūsų šunelis vis
staugė staugė per naktis...
Tokia motriška sako: aš
išvirsiu žolių, pagydysiu.
Be reikalo paklausėm: jei
ne ana, juk iš karto bū-
tumėm į ligoninę išvežę.
O tuomet, kai tos žolės
nepadėjo, tėvas pradė-
jo blūdyti, Mickevičienė
davė arklį, nulakinom į

ligoninę, bet tą patį vakarą
ir numirė.

Po tėvo laidotuviųėjau
į Kvėdarną pas Antosėlę,
tėvo seserį, labai gera mo-
triška buvo, gyveno bočių
ūkyje. Bočius mano buvo
Jūzupas, o baba Marcijona.
Meldžiuos kiekvieną rytą
už anuos, sukalbu tris ro-
žančius ir visos savo gimi-
nės vardus minavoju pote-
riaudamas, vakali. Antosėlė
pati vos pragyveno, parėjau
greit iš tos Kvėdarnos atgal.
Parėjau, vaikeli, pas pamo-
tę, ta valgo su savo dukteria
bulves su mėsa išsivirsusios.
Sėdžiu aš ant tėvo lovelės
ranka pasirėmęs. Su manim
„ni ruodas, ni pāsakas“, ne-
šnekas nė katra. Nė valgyt
nedavė, nė nieko. Išbuva-
u per naktį ten, o ryte mane
per duris išstūmė. Turėjau
tokį palaikį čemodaną, ten
mano dar sąsiuvinių viso-
kių buvo, visko. Ta pamo-
tės duktė išmetė čemodaną
pro duris. Buvo pašalas,
gulėjo prišalusį lenta. Ana
kad grobia už tos lentos
– tatai man daužti. Gerai,
kad prišalusį buvo, o tai
būčiau su ta lenta dar gavęs.
Nedaužiau anai, vakali.
Taip biškį pastūmiau atgal,
ir viskas. Išėjau riekdamas
(verkdamas), prisiglaudžiau
ten kaimynuose pas Onelę,
dideliai gera man buvo.
Mes buvom biedni ir ana
biedna, augino sesers vai-
kus, slapta bulvių iš žmonių
pasikasdavo, pasivogdavo,
neturėjo ko vaikams išvirti.
Bet Dievas anos nenubaus.
Neilgai pas aną ir tebuva-
u, neturėjo iš ko manęs mai-
tinti.

Kai pradėjau ant savęs
gyventi, maišą per pusę
persiplėšiau, vieną pusę
ant šieno pasiklodavau,

kita užsiklodavau. Kokių
keturiolikos penkiolikos
tada buvau. Dar kailinėlius
turėjau, iš Jašinskių buvau
gavęs. Žiemą kartais liob
nueisiu pas kokio žmogaus
permiegot, ant grindų at-
sigulsiu virtuvėj ar ant
suolalio prie pečiaus. Pas
kitus dar pečiai senoviški
buvo. Ne sykį po tris die-
nas esu išbuvęs nevalgęs.
Labai norėjau, vakali, kad
paimtų į armiją. Bet rado
man plaučiuose dėmelę.
Visaip būdavo, sušaldavau
juk. Vieną Visų Šventų
naktį gulėjau kaimynės
Lukauskienės pastogėje
tokioje, šiauduose. Darži-
nė buvo užrakinta. Šiene
šiltai būdavo gulėti, o tada
pastogėje vėjas kiaurai ėjo.
Su klumpiais buvau apsi-
movęs, bet kad kojos tos
šalo – nebsitvėriau. Neb-
sulaukiu, kol išauš, Jezus
Marija. Visą laiką alkanas,
rūgštynę kokią pamatysiu,
tuoj nuskobsiu, liob eisiu
meškeriot į Sausdravo
upalį, ką sugavęs nunešiu
tokiai Mačiutinėlei, vaka-
li, duodavo man pavalgyti
ir dar lašinių kresnelę idė-
davo. O jei nieko nesuga-
vai, nieko ir negausi. Taip
buvo. Nemeluojau, šventi
žodžiai.

Vakali, žadėjau nusi-
žudyti. Einu pro lauką,
akmenų krūva ten stovėjo.
Akyse žaliuoja, svirdu-
liu ju eidamas. Galvoju:
gyvenimo nēr, nei valgyt
ko, nei nakvot kur, nei
namų. Pasikart žadėjau.
Bet buvau tikintis, liob
melsiuos vis. Įeidavau
vasarą kur į daržinę, šla-
mas taip, būdavo, susika-
siu susikasiu kur kampe,
kad minkščiau būtų, at-
siklaupsiu, persižegnosiu,
poterėlius sukalbėsiu ir
eisiu gulti neėdęs.

STALGĖNUOSE:
PRADĖJĘS GYVENTI
„PATS ANT SAVĖS“

Bet Dievas vis tiek
mane pašelpė, išstūmė iš
to vargo, neleido pražūti.
Vieną kartą iš to bado sky-
niau kolkozo žirnius. Ėjo
brigada žmones į kolkozą
užrašinėdama, nutvėrė.
Vo Jezus Marija... Pradėjo
brigadierius man prikai-
šioti: įskaitoje įrašytas, o į
darbą neini. O kur aš toks
eisiu? Nei namų turiu, nei
pavalgyti, nei dokumen-
tų... Kaip jie ten mane
stumdė, Jezus Marija, kam
tuos žirnius ėdžiau... O

niekas nepaklausė, ar turiu
kur gyventi, ką valgyti.
Užrašė mane į kolkozą, va-
kali. Uždėjo man kiek ten
tų arų linų nurauti, tada
atleisiantys nuo prievolių.
Roviau tuos linus, kiek
begalėjau, ir davė man
pažymėjimą, nusinešiau į
apylinkę, atleido nuo kol-
kozo. Tris vasaras ganiau
miestelio karves. Liob
po dešimt rublių gausiu
nuo karvės, o karvių sa-
vininkai pasikeisdami kas
savaitę mane pavalgydinti
turėjo. Ciocelė Kotryna
dideliai man gera buvo:
iškepėdavo kiaušynės su la-
šiniaus, tik liepdavo greitai
nevalgyti. Anos buvo dvi
karvelės, viena labai spar-
dėsi, tai ciocė melždama
pradėdavo dainuoti ir ana
nurimdavo. Visą laiką dai-
nuodavo, kol pamelždavo.
Turėjau tryliką karvelių,
uždirbdavau šimtą trisde-
šimt per mėnesį. Žiemą
liob darbuotis pas žmonių.
Pasidėjau vieną kartą pas
vyriausią brolį Bladį pi-
nigus (jis Stalge kolkozo
arklelius šėrė). Atėjo šv.
Petro atlaidai, misliju,
eisiu pas brolį, pasiimsiu
pinigus, nusipirksiu kelne-
les, o tas sako – nebturiu,
mokesčius užmokėjau. Vo
ką – ir anas buvo biednas,
tas brolis, vakali, kaip tu
blogą žodį pasakysi, juk
ir anam reikėjo. Turėjo
kelneles nusipirkęs, ne-
benaujas jau, man atida-
vė, turėjau kuo apsivilkti
atlaidams.

Jonušų duktė buvo
mane įtaisiusi Tauragės
mėsos kombinate dirbti.
Savaitę padirbau ir išėjau,
neištėriau. Pjauna tuos
gyvulius, jautis nebeina,
paima aną už uodegos, už-
laužia, kad šoks tas gyvu-
lys. Atvežė arklį nulūžusią
priekine kojele, kad vertė
aną iš mašinos, tas ant tos
nulūžusios kojos atsistojo.
Nebegalėjau naktim už-
migtį. Nežudau, negaliu
nė gyvulio papjauti, nė
katinėlio paskandinti. Juk
turiu va dešimt katinų.

Kai pradėjau ant sa-
vęs gyventi, pasiskolinau
mentį nuo žmogaus, davaj
bulves žmonėms kasti.
Vieną dieną kasiau, kitą,
dvidešimt rublių gavau,
galvoju, reikia savos men-
ties. Plungė, Rietavo ga-
tvė, toks kalvis Gadeikis
mentis dirbo. Atlėkiau,
vakali, tuos dvidešimt ru-
blių jau turiu susispaudęs
(jis už mentį po dvide-
šimt rublių imdavo). Sako
Gadeikis: „Aš tau dousu
įtrūkusių mėnti, gera ana
bova, tik šuons isklės, to
kask, vo aš tau tumet ėr
tumet padėrsu, pasiimsi
naują, vo ton atidousi.“
Užmokėjau tuos dvidešimt
rublių. Tebeturiu tą Gadei-
kio padarytą mentį. Jergau,
kokia gera mentelė, kad aš
kasiau visą laiką, bet dabar
jau sudilusi. Taip ir eidavau

„Bulves kasam. Šiaulienė, klebono gaspadi-
nė (su vargonininku buvo apsiženijusi, katras
fotografuodavo, turėjo fotoaparata), Janė
Atutalė, Stupelienė, aš, nebylys, tas sujudėjo.
Aš kasu jau su savo mentim. Turėjau jau.“

per žmones bulves kasda-
mas. Tą rudenį užsikasiau
vienuolika pūrų bulvių.
Aš tebeturiu tą mentį dar
ir dvi šakutes, katras nu-
sipirkau pradėjęs gyventi,
juodais koteliais tokias.

Mane buvo priėmusi
gyventi mamos pusseserė
Mazrimienė. Ana iš Stalgo
persikraustė į Stalgėnus,
mat iš čia ne taip toli
buvo eiti į darbą. Kaip tik
į Sibirą išvežtų Jankauskų
trobos tuščios stovėjo,
kaimynai pradėjo sakyti,
kad ana čia apsigyventų,
kitaip tos trobos nueis
per nieką. Kolkozo pirmi-
ninkas leisdavo bet kam
ardyti ūkinius pastatus
kūrenimui. Atvažiuodavo
iš Rietavo garnizono ka-
reiviai ir ardydavo trobas,
geriausias lentas kūren-
davo... Taip ana ten ir
apsigyveno. Mazrimienė
buvo man kaip motina.
„Damieli, – man sakydavo,
– to esi mona vāks.“
Tai va, vakali, užsikasiau
tuos vienuolika pūrų, par-
sinešiau, į sklepelį virtuvėj
po grindim pasidėjau.
Liob išsivirsiu tų bul-
vių, druskelės užsidėsiu,
sugrūsiu, vakali, – tatai
valgysiu. Vo ana karvelę
turėjo, liob man rūgštaus
pienelio duos. Šeimynai
liob kiaušinėlių pasipjaus.
Aš liob nenorėsiu, kad tau-
kų man ant bulvių piltų,
liob rankas ant bliūdalo
uždėsiu, o ana man pila
per rankas. Nenorėjau
išnaudoti žmogaus, ne-
norėjau nuskriausti. Vyras
džiova susirgęs mirė, pa-
liko 9 vaikai. Kiek burnų
reikėjo išmaitinti... Buvo
anos gailu, kai duodavo.
Buvau dideliai sąžiningas.

Nei mane kas nuskriaudė
ten, nei ką paėmė. Mano
pagalbos aniem nelabai
reikėjo, anų pačių buvo
daug vaikų. Trys vyresni:
Damis, Algis, Bladis, liob
ir šieną sušienaus, ir viską
padarys. Mergelės buvo
Danė, Zosė, Zenė. Gyve-
nom per viena, alkieriuoj
mano lovelė buvo padėta,
ir viskas.

Paskui stojau prie ke-
lių akmenskaldžių dirbti.
Tiesėm kelią į Rietavą:
nešdavom akmenis į vir-
šų su nasilkom, malėm
anuos, su šiūpelėm tą
skaldą kabindavom ir ke-
lią grindėm. Man pradė-
jo į šoną durti, operuoti
reikėjo. Buvau du šimts
susitaukęs, o vaistai šimtą
keturiasdešimt rublių kai-
navo. Matai, nedaviau tam
daktarui nieko, tai ir pri-
rašė brangiausių vaistų. Po
tos operacijos neleido sun-
kiačiau kaip du kilogramus
kelti. O dirbti juk reikia,
valgyti reikia. Tuomet jau
gyvenau ant savęs, Stalgė-
nuose buvau išsinuomiojęs
kambarį. Nuėjau pas ciocę
Domicę, buvo bulvinės
košės išsivirsusi. Pakabino
šaukštą smalsčiau – nei
kresnos kokios, nei lašinio
gabalo...

Nuėjau paskui pas bro-
lį. Sako, pareik pas mūsų,
biškį pabūk, kad nebgali
darbuotis. Nuėjom pas
Stropienėlės, o ten vyrai
lošė kartom. Adomėlis, tas
nepilno protelio kur buvo,
išvirtas, išsigandau, puoliau
jo kelti, užmiršęs savo ligą.
Parėjau vėl namo – ten
bent jau ramiau buvo.

Pagijęs toliau darba-

■ NUKELTA Į 6 PSL.

„Tėvelio laidotuvės. Danilevičius Bladis foto-
grafavo. 1949 m. Aš su kailinėliais, buvau pas
Jašinskių užsitarnavęs. Juzis, Staselė, pamo-
tėlė. Staselė turėjo klumpius. Aš batūs turėjau,
Krupeikis buvo pasiuvęs tokius palaikius.“

„Darbo niekuomet nebijojau...“

„Bet Dievas neprašvelgė“

ATKELTA IŠ 5 PSL.

vausi akmenskaldynėje. Kontvainis, brigadierius, sakė: „Mislijau, ka tavi velns raus.“

Viriau šnapšę, visi po karo virė, kas nevirs. Išėjai, veizėk: čia rūks dūmas miškely, ten rūks. Vieną kartą viriau šnapšę, atėjo medžiotojai kažkokie, Plungės valdžia. Vienas sako: „Diesu káp Krivickis ė buosa gala.“ O tas kitas: „Nešauk nešauk, teverd...“ Šnapšę savo gyvenime vi-

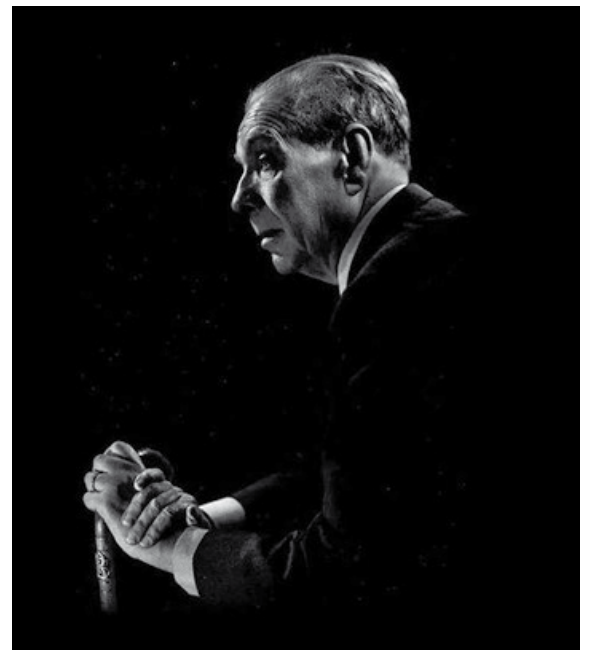

riau, bet negėriau. (...)

Parengė Vilma Mosteikienė

Norintieji perskaityti D. Starkučio prisiminimų knygėlę „Bet Dievas neprašvelgė“, gali kreiptis į Plungės viešosios bibliotekos Kraštotyros skaityklą.

„Ant Rietavo kelio, posūkyje į Stalgėnus. Eidavom ant plento nusifotografuoti. Aš ir pats fotoaparata ant trikojo pasistatęs nusifotografuodavau, pats ir nuotraukas išsiryškinau, viską turėjau susipirkęs.“

PERMAININGA KAZIO SIDABRO GYVENIMO LINIJA: SOVIETINĖS VALDŽIOS ATSTUMTASIS. III d.

ATKELTA IŠ 3 PSL.

darbo patirtis padėjo ir čia: Sidabras mokėjo ir žinojo, kaip formuluoti „valdiškus“ raštus.

Ir vis dėlto, net ir žinant bemaž nepalaužiamą Sidabro būdą, drąsą, tikėjimą tiesos pergale, kai kurie jo poelgiai negali nekelti nuostabos. Pavyzdžiui, 1952 metais, kai dar gyvas Stalinas, kai šeima įtraukta į tremiamųjų sąrašus ir gyvena slapstydamasi, Sidabras rašo laišką į Moskvytorio knygyną, prašydamas išsiųsti jam ką tik išėjusį tarptautinių žodžių žodyną... Kaip jis nebijojo atskleisti savo adresą?! Pagaliau, kur ir kam planavo panaudoti patį žodyną? Juk gyveno kaip tikra vargo pelė, kasdien sukdamas galvą, ką padėti vaikams ant stalo. Tai ir nepalaužiamas užsispyrimas, nenoras ir negalėjimas net sau pri-

pažinti, kad naujoji tvarka sumynė tave į purvą, tai ir neatšaukiamas tikėjimas, kad visos neteisybės laikinos, kad gyvenimas dar pasisuks teisingąja puse ir tekės įprasta vaga.

Sveikata, žinoma, prastėjo. Nors charakteris išliko kietas, nelinkęs į kompromisus. Vos tik įsitikinęs Stalino kulto pasmerkimu 1956 metų pirmąją Kalėdų dieną Sidabras parašė pareiškimą, ne prašymą!, tuometei Socialinio aprūpinimo ministerijai, kuriame, kaip nusenęs prašė paskirti jam pensiją. Nevikria, nuo darbų sugrubusia ir senatvės negalių paliesta ranka jis dėlėjo ant popieriaus savo nuopelnus: buvo draudžiamų knygų platintojas ir mokytojas carinės Rusijos laikais, dirbo Platelių valsčiaus viršaičiu bei Kretingos apskrities valdybos pirmininku buržuazinėje Lietuvoje... Užteko nuovo-

kos bent nutylėti, kad buvo Steigiamojo Seimo deputatas. Kita vertus, pareiškimas rodo, kad savo darbą Nepriklausomos Lietuvos savivaldos institucijose Sidabras laikė garbinga, socialiai atsakinga veikla.

Žinoma, kad taip neminė sovietinė administracija, tad jokios pensijos Sidabras negavo. Iki pat mirties gyveno kaip žmonos išlaikytinis.

Mirė Kazys Sidabras 1974 metų rugpjūčio 20 dieną. Palaidotas, kaip minėta, Gegrenų kapinėms skirtos savo žemės gabalėlyje. Jo kapą puošia juodojo Karelijos granito paminklas. Tokio paminklo savo vyrui norėjo žmona Stanislaiva Jokšaitė-Sidabrienė. Ir tokį akmenį tuomet turėjo tik prie Salantų buvusios Gargždės paminkladirbys Kazimieras Orvydas. Jis parinko ir gludino akmenį, o Sidabrų atvaizdus ant akmens iškėlė neseniai iš tarnybos sovietinėje armijoje grįžęs Vilius Orvydas. Sidabrų paminkliniai portretai gali būti vienas pirmųjų jo darbų.

APIBENDRINIMAS

Visa visuomeninė politinė Kazio Sidabro veikla yra susijusi su tautinio atgimimo idėjomis, švietimu, valstybingumo aušra ir valstybės tvirtinimu tarpukariu. Visa, ko jam pavyko pasiekti – socialinio statuso, karjeros, buvo pasiekta didžiulėmis savo paties valios pastangomis ir gebėjimais. Visa materialinė gerovė buvo susikurta savo galva ir savo rankomis. Sidabras ir jo šeima galėjo ir turėjo tapti oria, klestinčią Lietuvą kūrusia visuomenės dalimi.

Deja, prievarta įsitvirtinusiai sovietinei sistemai

Stanislavos ir Kazimiero Sidabrų kapavietė Gegrenų kapinėse. Paminklinis akmuo – Kazimiero ir Viliaus Orvidų darbas.

Autorės archyvas

tokių narių nereikėjo. Sovietmetis nutraukė palyginimą sklandžiai besiskleidusį gyvenimą, atėmė ne tik sunkiai susikurtą materialinę gerovę, bet ir socialinį statusą. Ir nors sovietmečiu Sidabras išvengė ilgametės tremties, tačiau atsakęs priimti naujas gyvenimo taisykles visateisiu sovietinio sociumo nariu taip ir netapo. Atskirtis buvo jo sąmoningai pasirinkta pozicija (sovietinę sistemą Sidabras vadino „pijokų, vagių ir tinginių valdžia“), lėmusi bemaž kasdienį žeminimą, administracinį persekiojimą. Represinis sovietinės tvarkos aparatas, nors ir neperlaužė asmenybinio stuburo, vis dėlto palaužė savivertę, stipriai paveikė šeimos gyvenimo kokybę, formavo nepilnaverčių visuomenės narių kompleksą. Pokarinė Sidabro laikysena – tai kasdienė stoiska kova bandant išsaugoti ištikimybę savo nuo jaunystės puoselėtiems idealams. Gaila, kad sugrąžintos Lietuvos Nepriklausomybės jis nesulaukė.

LIKIMAI

Sielos pasirinko savo likimą
Ir Džonas Miltonas prabilo: Aš noriu būti aklas
Ir iš savo tamsos giedoti kitam
Aklajam, Samsonui, kuris sugriovė šventyklą.
Judas Iskarijotas tarė: Aš noriu
Būti trisdešimčia gėdos sidabrinų,
Kurie, kaip Kryžius, išgelbės pasaulį.
Ulisas patvirtino: Aš būsiu tremties
Laivai ir rūstybės lankas.
O Sula pareiškė: Aš būsiu kalėjimas
O Žana d' Ark pasakė: Aš būsiu ugnis.

Jorge Luis Borge/ Chorchė Luisas Borchesas, Argentinos rašytojas

Iš ispanų kalbos vertė Genutė Matevičiūtė

Ilustracija iš soc. tinklų

„Kai kalbame, kreipiamės į ausis; kai rašome, kreipiamės į akis. O jei tikrai nori įtikinti, rašyk, o ne kalbėk; nes visa, ką mato akis, yra šviesa, o visa, ką girdi ausis, yra triukšmas.“

„Visa matydamas, galiausiai visa ištveri... Visa ištvėrdamas, galiausiai visa pakeli... Visa pakeldamas, galiausiai visa priimi... Visa priimdamas, galiausiai su viskuo susitaikai.“

Iš prancūzų kalbos vertė Genutė Matevičiūtė.

Philippe de Champagne. Šv. Augustinas

Ilustracija iš soc. tinklų

Sidabrų šeima.

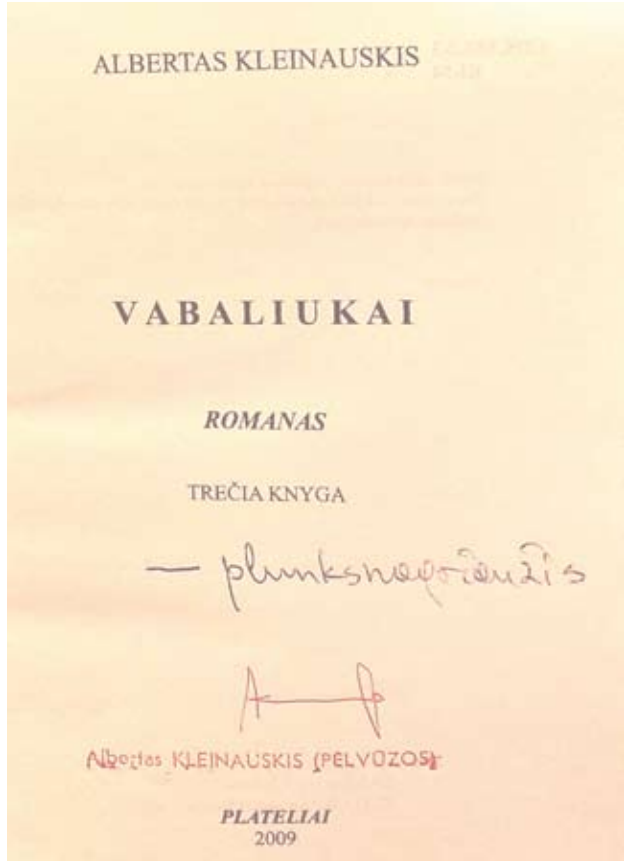
Autorės archyvas

DAILIUOJI

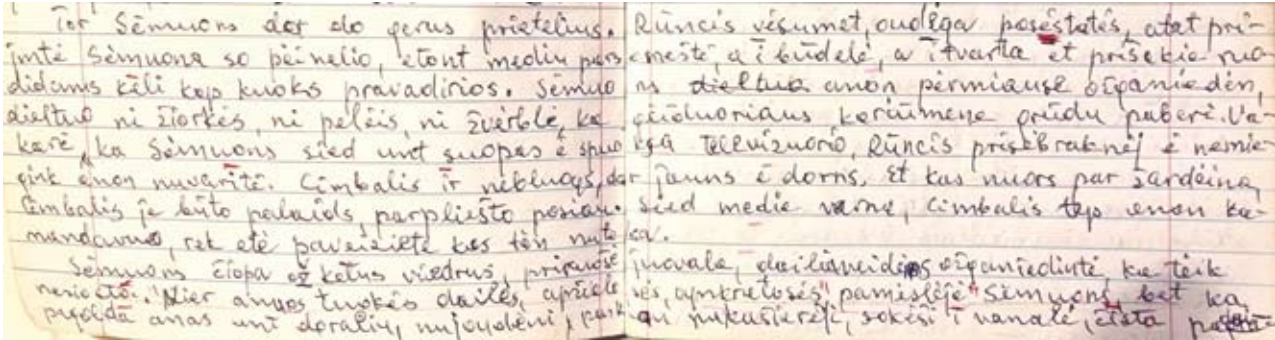
literatūra

KETVĖRTĖIJĖ „VABALIOKĀ”

Platelėškis Kleinauskis Alberts (1938-2011) ėšlėda tris žemaitėškā parašita ruomana „Vabaliukai” kningas. „Žemaičių saulutė” jau bova pateikosi ėštrauka ėš tuo ruomana. Vo dabā spausdėnams ketvėrtuosės kningas (2011 m.) teksts – jau ėš ronkraštė.

Ruomana „Vabaliukai” trečiuos kningas ontraštėnis laps.

Ėš ruomana „Vabaliukai” ketvėrtuos kningas ronkraštė.

Snausdams sava golikluo, Sėmuons atvierė vėina veizuola. „Vo velnė, – soborboliava, – onkstīvuojė varna bėng snapa ėškrapštītė, aš dar tebtuokšau“.

Untmetės veizuolus unt sėinas kuoroloujinti dzieguorio, Sėmuons patimėjė – „nier tēp onkstėi, gal dar nuparptė“, nusėskokės unt sėinas, pradiejė pūškoutė.

Po geruos adīnas Sėmuons plikteliėjė ėš goliklas, struošniausė ėšbėldiejė unt kėimalė būtėniausė rėkala atlėktė. „Matā, kāp kartās ėšėt, – pamėslėjė Sėmuons, – galiejė bėngtėis neparadnė, mustās nieks nepatimėjė, suoduo žmuonėlė plīš ėš jouka“.

Vielīvuojė varna senė sava snapa bova ėšrakėniejosi, topiejė medie, Sėmuons apsrėiedės čiopa viedrus ėr ėšdūlėna pas gīvuolelius. Pakielės tus, kurims saka „borė, borė“, atgruobės nu trėidikliu pėinoka ė pakielės i kėta vėita, pradiejė tompītė ož terbā tā Stalina karvė, ikėšės i zūbus dounas lamaka, ka nebliauto ė nešaukto. Ėnont nomėi so pėinelio, ėšgōsdėnės zoikieli, Sėmuons somėslėjė – „dvė dėinas, trīs viedrā, tuos Stalina karvės kāp ė nebūtėnā, bet ana pėina rėiboma dėdėn, žmuonelems jouks jem, anėi nežėna, diekuo ana ėr“.

Tor Sėmuons dar do gerus prietelius. Runcis vėsumet, oudėga pasėstatės, atėt prijimtė Sėmuona so pėinelio, ėtont mediu parsėnėstė, a i būdelė, a i tvarta, ėt prišakie, ruodīdams keli kāp kuoks pravadirios. Sėmuons anon pėrmiausė ožganiedėn, dieltuo ni žiorkės, ni pelėis, ni žvėrblē, ka gėiduoriaus kariūmenė grūdū paberi. Vakarė, ka Sėmuons sied unt suopas ė spuoksa televizurio, Runcis prisėbraknėj ė nemiegink anon nuvarītė. Cimbalis ėr nebluogs, dar jauns ė dorns. Ėt kas nuors par žardėina, Cimbalis je būto palaidis, parpliešto posiau. Sied medie varna, Cimbalis tēp anon kamandavuo, rėk ėtė paveizietė, kas tēn nutėka.

Sėmuons čiopa ož kėtus viedrus, priruošė juovala dailia-veidiems ožganiedintė, ka tėik nesiosto. „Nier anuos tuokės dailės, apžielosės, apskretosės, – pamėslėjė Sėmuons, – bet ka pagoldā anas unt doraliau, nujudėni, paskiau nukāšierėji, sokėši i vanalė, čistā padailie. Cimbalis ė gėiduorios so sava

kariūmenė gava sava parejės.

Apsėžigīavės Sėmuons atsmėnė, ka ons dar nieka nier pakondės. Nuriezė Sėmuons nu lašėniū paltės gera lamaka ė pamėslėjė – „būs kāp vėsumet, reikieto kon nuors mondriesni primėslītė“. Žliuobor Sėmuons ton kiaušinė so kresnuoms, neožmėršdams ė svėista pakabintė, neožmėršdams, ka rėks pėinoka ėšmašinavuotė, ka rėks sūri sospaustė, ka rėks ė svėista sosoktė.

Ėšgierės poudieli kavuos, Sėmuons kėba i naujus darbus, ožkūrė pečio, pašėldė pėina. Tor Sėmuons tuokė mašinerėjė, kori ėšmašinavuo pėina, je paspaudi vėina pėpki, nieka nerėk dėrbtė. Ėšmašinavuota pėina Sėmuons sokielė i žėldėnius, pridiejė kvapū, terba ikėša i sposlus, ka parūgas nuvarvieto. Tėi sposlā ėr Paulinas tievaliu palėkėms. Žmuonims ėr majednė, diekuo Sėmuona pruodukcėjė prijemnė kvep. Sėmuons prisėpėrka šnapšė skanintė botelkieliu, ilašėn po kelis lašus i pruodukcėjė, tumet ana ė kvep, uobolās, vėišniems, griūšės.

Tor Sėmuons mašinelė svėistou moštė, paspaudi pėpki, ana vėina darboujės sokdama smetuona padarītė svėista, nerėk, kāp onkstiau, ėlgā baksnuotė so kalatauka. Onuons {Ontuons ?} padarė tuokė skvarmelė so dongtelio. Pribakiuoji ton skvarmelė, svėista oždedi unt paradnė puopieriaus, paspaudi so dongtelio, kavalka svėista ėr poikė pakuokšta {?}, balėikt anon tik sovīniuotė. Rajuona cėntrė, ožejės i nuognōjė krautovė, Sėmuons pamatė barabana balta puopieriaus, pasiūlėjė kelis sūrius pardaviejems, korėi ėš barabana atriežė dėdėlė kučka puopieriaus, dar vėins ton puopierio i mašinelė nunešė.

Vėskon padėrbės, Sėmuons ožmetė veizuolus unt dzieguoriaus, patimėjė, ka jau čiesos gīvuolelius pakeltė, atriežės po abraکا dounas ėšspūdėna pas anus. Vėskon atlėkės, dā ožganiedėnės tus, korėi ėr tvartė, pakasė Cimbaliou paausi. Sėmuona apjiemė tuoks slabnoms, parejės i truoba, krėta unt tapšana ė ožsnūda, pri šuona prisėbraknėjė ė Runcis.

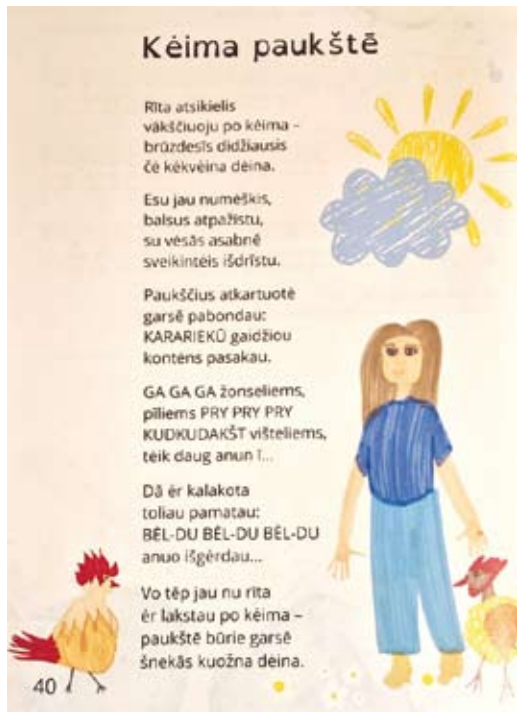
BŪS DAUGIAU.

„DO GAIDĖ, DO GAIDOKĀ” – NAUJI KNINGELĖ VĀKŪKŠTELEMS

Patė naujausė žemaitėška kningelė vākams ši-meta parašė kretingėškis Žėlis Aluoīzos ė telšėškė Daubarienė Irena. Ėšlėda UAB „Ridsales“ kūribėnė spaustovė Kaunė.

Churvedīs, kompuozituorios Žėlis raša dainės, mozėka kapelėjuoms ėr

VAITKOS Kėstotis

Fotoklubs „Žybt“ – Mažeikiūs

Vėina žvarbi lapkrėtė šeštadėini fotokluba „Žybt“ narė eš Plungės, Rėitava, Telšiū ē Plate-liu sovažiava pas bėndraklubietius mažeikėškius i mienesėni sosėrinkėma. Pasėtaikė poiki pruoga apveizietė Mažeikiu muziejo, pavākščiuotė po senamiesti ē nusėpaveiksloutė...

KORŠĖ Ė ŽEMAITĖ

Mažeikiu krašts – bovosi koršiū žemė. Ėš kruoniku ĩr žėnuoms konėgākštis Mažeika, katruo vards mus’t ėr palėka tā vėitā pri Vėntas.

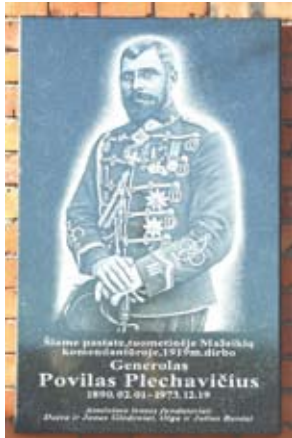
Po Dorbės mūsė pėitėnė koršė bova asimilioutė žemaitiu, katrėi XIII omžiaus galė priejė pri pat Baltjės jūras. Dabā žemaitė dou-nėninkā, gal sakītė, gīven senūju koršiū žemie.

Mažeikiu muziejus paruođa tuo krašta žmuoniū istuorėjė – poikė ekspozicėjė padėrba Vėlniaus dailės akademėjės Telšiū fakultets. Vėinamė žemielapie gal pamatītė bovose koršiū ē žemaitiu žemiu rėba – Vėrvītės opė. Vo vėina salė ĩr paskėrta Mažeikiu naftā, katra paskatėna staigi miesta augėma.

DO MAŽEIKIU SOKLESTIEJĖMO

Kumet nadėdėlė kai-ma pakraštie bova pastatīta gelžkelė stuotės – pradiejė augtė Mažeikiu miests. 1871 metās ēšėjė pėrms traukėnīs, vo paskiaus žemaitė jau ėr i Petrapėli galiejė nuliek-tė. Atsėmėnėmus raša, ka XX omžiaus pradžiūo ēš traukėnė ēšlėpės Mažeikiūs galiejė ēšgėrstė šnekontėis žemaitėškā, rusėškā, latvėškā, vuokėškā, lėnkėškā. No Smetuonas laikė bova nutėists gelžkelis par Telšius ē Plungė – Mažeikė palėka pašalie. Vo dabā ta veikla ĩr sovės sosėtraukosi.

1980–tās Joudeikiu kai-

Plechavičius Puovėls – Žemaitiu ē Lietu- vuos gelbietuos.

Paminklos „Laisvam žuodiou“ – pri Henrika Nagė bibliotekas.

Mažeikiu muziejus: káp koršė gīvena priš tūks- tontė metu...

mė šalėp Mažeikiu pradiejė veiktė „Mažeikių nafta“. Miests patirė ontra staigi pakėlėma: privažiava tūks- tontės naujū žmuoniū, at- sėrada naujė darbā, amatā ē verslā. Vo „Mažeikių nafta“, kad ē so pasviravėmas, ēš- lėikt pati dėdėliausi ĩmuonė vėsuo Žemaitėjuo.

MIESTA AUDIOGIDS

Kon tik pradiejės veiktė audiogids – napamainuoms turistu palėduovs. Nikumet nasošal, napavargst, nazlas- tėjės, našauk...

Mažeikiu senamiestie atsėrada 15 QR kuodu. Pri muziejaus, pri savėvaldībės, pri Henrika Nagė bibliote- kas (bovosės vaistėnės), pri gelžkelė stuotėis, pri bodin- ku ē paminklu. Gal pasė- klausītė trumpū istuorėju, katras igarsėna muziejėnin- kā, gimnazistā, muokītuojė ē kėtė mažeikėškė.

Kėtāsīs turists gal pri- trūktė kontrībės a laika – jug siūluo ēšklausītė vėsas 15 istuorėju. No jug gal

ramiausė ēšsėvartaliuotė – nusėpaveikslavā QR kuoda ē klausās parvažiavės nomėi, pri pečiaus siediedams...

MAŽEIKĖ – FOTOGRAFĖJĖS MIESTS

Šalėp Merkelė Račkaus- kė gimnazėjės fotografams bova paruodīta bovosės fotoateljė vėita – tən dabā padiets kūbs so nuotrau- kuoms. Vo Mažeikiu mu- ziejou bova apveizieta paruoda „Gyvos žemės mintys“.

Tarptautėnė aplinkuo- saugėnė fotografėju paruoda „Gyvos žemės mintys“ so- mėsłėjė fotografā – Macijaus- ks Aleksandros ē mažeikėškīs

Priš šimta metu Mažeikiu gelžkelė stuotie vėrė gīvenėms...

Če, pri Merkelė Račkauskė gimnazėjės, kėta karta ĩr bovosi fotoateljė.

Strazdauskis Juons. Šimeta bova jau XVI-āsīs karts. Ėš šimta sovėrs pretendėntu šin karta i paruoda so sava nuotraukuoms papoulė ē trīs fotografės ēš „Žybt“ – ma- žeikėškės Plonienė Gražina, Janulienė Irena ē plungėškė Jankuvienė Nijuolė!

Fotoparuodas dara ē Ma- žeikiu muziejus, ē Henrika Nagė biblioteka. Gal anas pamatītė ėr ont piesčiūju

tėlto pri gelžkelė stuotėis! Veik fotoklubā. Fotografu Mažeikiūs tėik, ka kėta karta ē nabsotelp... Dabā atėjė i mada kuožnam torietė sava advuokata, sava psichuo- luoga, sava finansėninka. Mažeikiūs kuožnos jau gal pasėskėrtė ē sava fotografa...

Vaitkaus Kėstotė nuotr.

Plungė

Labas vėsėm. Eso Jūratė Miliauskaitė. Dėrbo Mažeikiu muziejou. Ėr nuorio jums papasakuotė api Laižovuos gatvė, katruo jūs če ē stuovėt. Tūkstontis devinė šimtā dvėdėšimtās – dvėdėšimt ontras metās Mažeikiu miestou praplietė Šiauliū apīgardas žemės tvarkītuojė pavedėmo Mėškū departamėntou priklausontī žemė – tas ĩr mėšks – bova pradīata skėrstītė i sklīpus, ėr leida pavienem gīventuojem anus isėgītė ėr statītėis kuo anėi nuor. Va tou meto ē pradiejė formoutėis Laižovuos gatvė. Ana ēš pradžiū vadėnuos – Dėdžiūoji Laižovuos, nes bėški dėšėniau bova kėta gatvė – Mažuoji Laižovuos, kor bova vėiškelis i Laižova. Jė dabā nuorėt tən nuklistė, torėt ēiškuotė lėntelės so Matuliūonė pavardė. Po kara sovietmečio ta gatvė pervadīnta Taribu gatvė, bet kada mes atgavuom nepriklausomībė, gatvė sogriža anuos tėkrāsīs pavadėnėms.

Gatvės pradžiūo – tas ĩr Laižovuos ē Laisvės gatviu kampė – tarpukario noma pasėstatė pėrmāsīs Mažeikiu burmistro Feliksos Pračkauskis. Dvėdėšimta omžiaus trečėmė dėšimtmetie tamė nomė bova ēšnuomuotas patalpas Mažeikiu pradžiūos muokīklā. Tuos muokīklas vėdies bova Stasīs Ličkūns, katras nuognā miega vėsukokės senienas, ikūrė tən asmenėni muziejėli, katras laikou biegot ēšauga iki nuognā dėdėlė ē gražė Mažeikiu muziejaus, katramė aš ē dėrbo. Bet ons jau ĩr kėtuo vėituo.

Priešinguo posie – tas ĩr kėtuo kelė posie, káp jūs soprontat, gatviu kampė –matuos dėdėlis pastats so Lietovuos vieliava ont stuoga. Dabā tas ĩr Mažeikiu savėvaldībė. Vo noms pastatīs priš pat kara, Ontrōji pasaulėni, káp miesta Ruotošė. Tada pėrmamė aukštė bova gaisrėnė, vo ontramė – tēp, káp ē šėndėin, – savėvaldībė ėr merėjė. Šalėp tuo noma matuot mūra, katramė dabā isėkūrosi Jievara muokīkla, vo onksčiaū anuos nebova – bova tēi patīs mėškā ėr dėdėlis pluots, katramė Mažeikiu burgamistros galiejė perkeltė ēš Stuotėis gatvės torgo. No – pėrmās ontrās metās žmuonis keiksnuojė tou torgo, nes mėška ēškėrta, bet kelmū neėšruovė. Tai atvažiavos karts galiedavā ėr ožkliūtė neapsėveiziejės, bet per kelīs metus vėskas sosėtvarkė, pluota ēšlīgėna, pasėdarė dėdžiausiuoji aikštė. Ė jau tən baisėnė juomarkā, galiejė vėsuko gautė – nu kiaušiniū iki karvės, nu vėnėis iki arklīū traukamuos šėinapjuovės. No aiško – bova ē vėsukūi prekiautuoju, ē pėrkieju, vėsos dėdžiausīs šormolis. Bet ons pasėbėngė sovietmečio, nes bolševikams nuoriejuos vėitas paradams, vo ne torgou. No tai anėi tada irėngė erdvė tuokė, ē kuožnā švėntė – nes ē Gėgožies pėrmājė, ē Spalė švėntiem, ē dā vėsukūiū anėi primėsłidava, – sostatīdava, sorė- kioudava baisėnė tribūna, nu katruos galiptom muojoutė vėršėninkā, ėr ana toriedava būtė apkabėnieta sovietėnės valdžiūos portretās, vīrā tēi so dėdžiausės medaliū kiekės, ē baisiausė maliuorems būdava, jeigo tam vėršėninkou priš pat švėntės dā medali kuoki ožkabindava, tai reikiedava labā greit tū medaliū pripaišītė ont portreta, kad nebūto per mažā.

Mažeikiu audiogids: Laižovuos gatvė. Iskaitīta teksta fragmentės.

Fotoklubs „Žybt“ – Mažeikiūs.

Viržinta Manta nuotr.

RENGĖJAS – DRAUGIJA „SAULUTĖ“

LEIDŽIAMAS NUO 1994 M. SPALIO 4 D.

ISSN 1822-6817

RĖMĖJAS –
PLUNGĖS RAJONO
SAVIVALDYBĖ

Draugijos „Saulutė“ 2025 m.
projektas „Gyva kalba – gyva
tauta“, skirtas Žemaitiško
rašto metams.

Draugijos „Saulutė“ 2025 m.
projektas „Iš žemaičių žemės
atėję“.

Redaktorė
Kristina Paulauskaitė

Leidėjas
Ž. Pilitauskio IV (Nr. 680008)
Slyvų g. 8, Kaušėnai, 90175
Plungės r.
Tel. +370 682 56 996.

„Žemaičių saulutės“ bendradarbiai:
Alma Riebzdaite, Nijolė Jankuvienė,
Dalia Šimkutė, Virginija Liutikaitė, Oti-
lija Juozapaitienė, Aldona Kuprelytė,
Lidija Šimkutė (Australija), Genutė
Matevičiūtė, Kristina Pilitauskienė,
Kęstutis Vaitkus, Zita Jonušaitė, Alma
Šakienė.
Partneris: Plungės viešoji biblioteka

Spaudė Ignatų spaustuvė
ul. Przemysłowa 26, 16-001 Kleosin

**Straipsnių ir laiškų autorių
nuomonės gali nesutapti su
redakcijos nuomone.**

Maketavo Žydrūnas Pilitauskas

Tiražas – 1000 egz.

**Laisvės al. 19,
LT-90157 Plungė
Tel. +370 614 65 329.
e. p.
zemsaulute@gmail.com**